Emro Science and Education
International open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · “Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini t... DOI: 10.5281/zenodo.24320574

ta’minlashning ustivor yo‘nalishlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

tarkibidagi salmog‘i 0,2 foizga, yalpi ichki mahsulotga qaraganda 0,5 foizga o‘sish ko‘rsatkichiga ega bo‘lgan.

Davlat byudjetining boshqa daromadlarining tahlil qilinayotgan yillar mobaynidagi salmog‘i 5,7 foizga, mamlakatda yaratilgan yalpi ichki mahsulotga nisbatan olsak 1,7 foizga o‘sgan.

Mazkur yo‘nalishda amalga oshirilgan islohotlar doirasida mahalliy byudjetlar miqyosidagi fiskal siyosatni quyidagi yo‘nalishlarida tashkil qilish taklif qilinadi:

Mahalliy byudjetlarini subventsiyadan chiqarish hamda ular yuqori byudjet ajratmalariga bo‘lgan tobeligini kamaytirish, shu bilan birgalikda hududlarning rivojlantirish yo‘nalishlarini ishlab chiqish.

Mahalliy byudjetlarning daromadlarini oshirish uchun doimiy ravishda qo‘shimcha rezervlarni aniqlash va ularni soliqqa tortish.

Byudjet daromadlari va xarajatlari shaffofligini ta’minlash yuzasidan jamoatchilik nazoratini jalb qilish.

Mahalliy byudjetlar daromadlar bazasini mustahkamlash hamda xarajatlarining tasdiqlangan parametrlarini o‘z vaqtida bajarilishini ta’minlash yuzasidan hokimliklar, hududiy soliq xizmati organlari javobgarligini kuchaytirish.

Adabiyotlar ro‘yxati:

Адабиётлар рўйхати:

1. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов. Пер.с англ. М.: 1962 г.-408с. https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/ Econom/smit/05.php.

2. Сэй Ж.-Б. Трактат по политической экономии. М., 1996. [Электронный ресурс] // URL: http://geum.ru/next/art-317992.php.

3. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982. [Электронный ресурс] // URL: http://socioline.ru/book/j-shumpeter-teoriyaekonomicheskogo-razvitiya#attachments.

4. Жумаев Шухрат. Ўзбекистон Республикасида солиқ маъмурчилиги ва солиқ тизими стратегиясини такомиллаштириш масалалари // Экономика и социум.- 2024.- №4(119) (30.04.2024)

5. Жумаев , Ш. (2024). Ўзбекистонда Республикасида солиқ тўловчиларга хизмат кўрсатиш тизимини янада такомиллаштиришга масалалари . Страховой рынок Узбекистана, 1(7), 68–69.

6. Жумаев, Ш. (2024). Ўзбекистон Республикасида солиқ маъмурчилигини такомиллаштириш. Iqtisodiy Taraqqiyot Va Tahlil, 2(4), 368–374. https://doi.org/10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss4-pp368-374

7. Sh. Jumaev. (2024). On improving the methodology of tax administration of large taxpayers in the Republic of Uzbekistan. Gospodarka i innowacje. Economy and Innovation. Volume: 48 | 2024. 330-336.

ПИЁЗ ЕТИШТИРИШНИНГ ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИГИ ВА УНИ ОШИРИШ

Садикова Ш.О.
Таянч докторант, ГулДУ

Аннотация: мазкур мақолада муаллиф томонидан мамлакатимизда пиёз етиштиришнинг иқтисодий самарадорлиги, унинг кўрсаткичлари, самарадорликни ошириш йўллари, унга таъсир этувчи омиллар ва амалда эришилган самарадорлик холати баён қилинган ҳамда керакли хулосалар берилган.

Published: 23.12.2024

Cite this article: Садикова Ш.О. (2024). Пиёз етиштиришнинг иқтисодий самарадорлиги ва уни ошириш. Emro Science and Education, 1(4). https://doi.org/10.5281/zenodo.24320574

© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

Калит сўзлар: самарадорлик, экспорт, агротехник, технология, натижа, сифат, тупроқ унумдорлиги.

Қадим замонлардан буён пиёз сабзавотнинг асосий тури сифатида қулай иқлим шароити ва тупроқнинг унумдорлиги туфайли мамлакатимизда кенг тарқалган. Собиқ Иттифоқ даврида пиёз асосий экинлардан бири бўлган ва Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида муҳим ўрин тутган. Айни пайтда пиёз етиштириш анъаналари давом этар экан, ҳосилдорлик ва маҳсулот сифатини ошириш мақсадида ерни қайта ишлашнинг замонавий инновацион технология ва усуллари кенг жорий этилмоқда. Шу билан бирга, янги илмий кашфиётлар, селекция ютуқлари билан пиёз етиштириш жараёни янада самарали бўлмоқда.

Бугунги кунда Ўзбекистон деҳқон ва фермер хўжаликлари йирикроқ, ширали ва ширин пиёз олиш имконини берувчи янги дурагай нав ва селекциялардан фаол фойдаланиш орқали етиштирилаётган пиёз миқдорини оширишга эришишмоқда. Бу эса уни ташқи бозорга экспорт қилиш имконини янада оширмоқда.

Бундан ташқари, тупроқ, иқлим ва аграр ишлаб чиқариш шароитлари хусусиятларини ҳисобга олиш қишлоқ хўжалигида экинларни экиш, суғориш ва парвариш қилиш жараёнини оптималлаштиришга ёрдам беради [1]. Буларнинг барчаси ердан олинадиган ҳосилдорликни ошириш ва маҳсулот сифатини яхшилашга хизмат қилаётгани ҳам ички бозор эҳтиёжларини, ҳам экспорт талабларини қондириш имконини бермоқда. Ўзбекистонда пиёз сифатига бўлган эътибор унга ички ва ташқи бозорда талабни ошишига, шунингдек, пиёзни ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва диверсификация қилиш жараёнини жадаллашувига олиб келмоқда. Ушбу сабзавот тури нафақат бой озиқ –овқат моддаларнинг асосий манбаи, балки мамлакат учун иқтисодий жиҳатдан юқори аҳамиятга эга бўлиб, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва янги иш ўринлари яратишга ҳисса қўшмоқда. Олиб борилаётган чора тадбирлар туфайли Ўзбекистонда етиштирилаётган пиёз бутун дунё истеъмолчиларининг муносиб эътирофи ва ишончини қозонмоқда. Айни пайтда дунёда сабзавот – полиз экинлари маҳсулотлари истеъмоли даражаси ортиб бораётган бир пайтда етиштирилаётган пиёзга бўлган талаб ҳам ўсишда давом этмоқда ва етиштирилаётган пиёзнинг бир қисми ташқи бозорга экспорт қилиш имконияти янада ошмоқда. Жумладан, республика бўйича 2010 йилда 822,5 минг тн пиёз етиштирилган бўлса, 2012 йилда – 1009,5 минг тн, 2015 йилда – 1206,6 минг тн, 2018 йилда – 1464,5 минг тн, 2020 йилда – 1256,1 тн, 2023 йилда эса 1318,5 минг тн пиёз етиштирилган. 2023 йилда етиштирилган пиёз хосилининг 450 минг тоннаси ёки умумий хосилнинг 34,1 фоизи ташқи бозорга экспорт қилинган [2].

Ўзбекистон аллақачон ўзининг сифатли сабзавотлари билан машҳур ва улар орасида пиёз алоҳида ўрин тутади. Замонавий инновацион агротехнологиялар ёрдамида илғор фермер ва деҳқон хўжаликлари таъми ва тўйимлилиги билан ажралиб турадиган сифатли пиёз етиштиришни таъминламоқда. Бунинг натижасида ўзбек пиёзи дунёнинг кўплаб мамлакатларига экспорт қилиниб, ташқи бозорда мустаҳкам ўринга эга бўлиб, маълум доирадаги ўз истеъмолчиларига эга бўлмоқда. Ўзбекистоннинг турли табиий иқлим, аграр ишлаб чиқариш ва тупроқ шароитлари, йил давомида энг юқори сифатли пиёз етиштириш имконини беради.

Ўзбекистон пиёз етиштириш ва уни экспорт қилиш орқали жаҳон қишлоқ хўжалигига ўз ҳиссасини қўшишда, мазали ва сифатли сабзавотларни ишончли етказиб берувчи сифатидаги обрўсини мустаҳкамлашда давом этмоқда.

Мамлакат қишлоқ хўжалиги охирги йилларда пиёз етиштирувчи ва экспорт қилувчи етакчи давлатлардан бирига айланиш йўлидан бормоқда, унинг жаҳон

иқтисодиёти ва қишлоқ хўжалигидаги ўрни ва аҳамияти тобора ортиб бормоқда. Ўзбек пиёзи муваффақиятининг муҳим омили – табиий омиллар, анъаналар ва замонавий инновацион технологияларнинг ўзига хос уйғунлиги бўлиб, улар энг юқори сифатли маҳсулот етиштириш, хосилдорликни ошириш, пиёзнинг янгилиги ва мазалилигини узоқ вақт сақлаб қолиш имконини беради.

Республика қишлоқ хўжалигида пиёз етиштириш самарадорлигининг асосий кўрсаткичларини ўрганиш қишлоқ хўжалиги корхоналарининг ушбу йўналишдаги ишлаб чиқариш даражаси ва иш сифатини янада ҳар томонлама баҳолаш имконини беради. Мамлакатимизда ушбу экин етиштиришнинг салмоқли ҳажмини ҳисобга оладиган бўлсак, ушбу комплекс тармоқни ривожлантириш истиқболларини белгилаш, шунингдек, Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг бугунги ҳолатини янада батафсилроқ баҳолашда муҳим восита бўлиб хизмат қилади. Иқтисодий кўрсаткичлар, жумладан, 1 гектар экин майдонидан олинадиган ҳосилдорлик, умумий ҳосил ҳажми, ялпи тушум, фойда ҳажми, ишлаб чиқариш рентабеллиги, бир бирлик ресурсларга нисбатан олинадиган натижалар, шунингдек, соҳанинг инновацион ривожланиш истиқболлари таҳлили пиёз етиштириш муваффақиятига қандай омиллар таъсир қилишини, қаерда такомиллаштириш ва инновацияларни амалга ошириш зарурлигини яхшироқ тушунишга ёрдам беради.

Бундан ташқари, кенг қамровли таҳлил бизга маълум бир ҳосилни етиштириш билан боғлиқ мумкин бўлган муаммолар ва хавфларни аниқлаш ва уларни ҳал қилиш учун тегишли стратегияларни ишлаб чиқиш имконини беради. Шундай қилиб, пиёз етиштириш самарадорлигининг асосий кўрсаткичларини ўрганиш нафақат Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги корхоналари учун долзарб бўлиб қолмай, балки мамлакатимиз қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва ушбу экинни етиштириш самарадорлигини оширишга қўшилаётган муҳим ҳиссадир. Чуқурроқ таҳлил қилиш, шунингдек, мавсумий хусусиятлар, иқлим омиллари, деҳқон ва фермер хўжалиги фаолиятига таъсир қилиши пиёз етиштириш жараёнининг самарадорлигини ошириши мумкин бўлган маҳаллий шароитларни ҳисобга олиш имконини беради. Тадқиқотнинг географик кўламини кенгайтириш бизга янги ва озиқ-овқат секторлари ўртасидаги имтиёзлардаги фарқларни ўрганиш ва иккала бозор эҳтиёжларини қандай қондириш бўйича тавсиялар бериш имконини беради. Бу агросаноат мажмуасининг барқарор ривожланишини қўллаб-қувватлашда муҳим аҳамиятга эга.

Пиёз етиштиришда замонавий суғориш усулларини қўллаш, тупроқни озиқлантириш, зараркунандалардан ҳимоя қилишни кучайтириш каби технологик янгиликлар таҳлили муҳим жиҳатдир. Бу ҳосилдорлик ва маҳсулот сифатини сезиларли даражада ошириши мумкин [3]. Шунингдек, алмашлаб экишни яхшилаш, тупроқ касалликларини камайтириш ва экотизимнинг чидамлилигини ошириш учун пиёзнинг муқобил экин сифатидаги имкониятларини ўрганиш муҳим аҳамиятга эга. Фермерларга пиёзнинг янги навлари, етиштириш техникаси ва сақлаш усуллари ҳақида маълумот бериш қишлоқ хўжалиги корхоналарига ўз фаолияти самарадорлиги ва рентабеллигини оширишга ёрдам беради. Тадқиқот шунингдек, бозор рақобати ва пиёзга бўлган талабни, шу жумладан потенциал экспорт имкониятларини таҳлил қилишни ўз ичига олиши керак. Бозор талаблари ҳақида маълумот бериш ва маркетинг стратегияларини ишлаб чиқиш деҳқон ва фермер хўжаликларига ўз маҳсулотларини самарали жойлаштириш ва халқаро бозорларда иштирокини кенгайтиришга ёрдам беради. Шунингдек, давлат меъёрлари ва сиёсатининг пиёз етиштиришга таъсирини баҳолаш, ишбилармонлик муҳитини яхшилаш ва соҳани ривожлантириш учун янада қулай шарт-шароитларни таъминлаш бўйича тавсиялар бериш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Пиёз етиштириш

самарадорлигини оширишда фермерларни ахборот билан таъминлаш ва ўқитиш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Энг сўнгги илмий техник янгиликлар ва илғор технологиялар тўғрисидаги маълумотлар билан таъминлаш қишлоқ хўжалик корхоналарига ўз малака, билим ва кўникмаларини ошириш имконини беради. Пиёз етиштириш бўйича махсус адабиётлар, қўлланмалар, дастурлар ва тренинглар тайёрланаётгани, шунингдек, мутахассислар ва маслаҳатчилар марказининг мавжудлиги билим ва тажриба алмашишга хизмат қилмоқда, бу эса бутун соҳани ривожлантиришга хизмат қилмоқда. Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида натижаларни яхшилаш ва самарадорлигини ошириш мақсадида Ўзбекистонда пиёз етиштиришнинг асосий кўрсаткичлари бўйича тадқиқотларни давом эттириш ва таҳлил қилиш зарур. Бу олимлар, давлат идоралари, фермерлар ва бошқа манфаатдор томонлар ўртасида комплекс ёндашув ва ҳамкорликни талаб қилади. Ваҳоланки, бундай изланишлар олиб бориш ва тегишли чора-тадбирларни амалга ошириш орқали соҳанинг барқарор ривожланишига эришиш мумкин.

Адабиётлар руйхати

1.Аюпов Р.Х.Пиёз етиштириш технологияси. - Т.: Иқтисод-Молия, 2011. - 60 б.

2.https://lib.stat.uz/uz/features/qishloq-xo-jaligi-va-ekologiya

3. Холдоров М.Ў.Пиёз етиштириш. 4-китоб.//100 та китоб тўплами сериясидан. Т.:Тасвир нашриёт уйи. -2021. 67 б.

МЕТОДЫ И МЕХАНИЗМЫ КООПЕРАЦИИ ВУЗОВ И ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Разакова Барно Сайфиевна
Старший преподаватель
Национальный университет Узбекистана
имени Мирзо Улугбека

Аннотация. В условиях стремительного развития технологий и глобализации экономики взаимодействие образования и бизнеса становится ключевым фактором для повышения стимулирования инновационной активности, технологического прогресса и конкурентоспособности. В статье рассмотрены методы и механизмы сотрудничества образовательных учреждений и бизнеса, а также их значение для развития экономики Узбекистана.

Ключевые слова: университет, конкуренция, кооперация, высшие учебные заведения, инновационные предприятия, экономика.

В Узбекистане наблюдается активное развитие образовательной и инновационной сфер, что обусловлено стремлением к созданию эффективной экосистемы для обеспечения устойчивого экономического роста. Одним из ключевых факторов в этом процессе является кооперация между вузами и инновационными предприятиями, направленная на внедрение новых технологий, развитие научных исследований и повышение квалификации кадров.

Инновационные предприятия являются основой инновационной экономики. В современных условиях приоритетной проблемой развития узбекской экономики является активизация инновационных процессов. Научно-технический прогресс признан важнейшим фактором перехода к устойчивому экономическому росту и все